

12. Saeimas padomi

13. Saeimas jaunajiem deputātiem

Pārskata mērķis.....	2
1. Ko nozīmē atbildīgs deputāta darbs?.....	3
2. Darbs Saeimas komisijās.....	3
3. Sadarbība ar nevalstiskajām organizācijā (NVO).....	6
4. Attiecības ar lobētājiem	7
5. Deputātam pieejamais atbalsts.....	8

Pārskata publicēšanas datums: 2018.gada 30.novembris

Pārskata mērķis

Katrs jaunievēlētais Saeimas deputāts nonāk nepaskaužamā situācijā: no vienas puses, viņa vēlētāji gaida tūlītēju un kvalitatīvu darbu, bet, no otras puses, paiet ilgāks laiks, līdz jaunpienācējs saprot Saeimas funkcionēšanas principus, kā arī pierod pie tās tradīcijām. Apzinīgiem deputātiem darbs Latvijas parlamentā ir sarežģītāks nekā citās ES un OECD valstīs – prestižais starptautiskais reitings “Ilgtspējīgas pārvaldības rādītāji” 2018.gadā Latviju joprojām ierindo pēdējā vietā, vērtējot pēc tā, kādi ir deputātiem pieejamie resursi, lai uzraudzītu valdības darbu. 10 ballu sistēmā Latvijas parlamenta vērtējums ir 3.

Šī iemesla dēļ domnīca PROVIDUS uzņēmās apkopot tās 12.Saeimas darba atziņas, kuras varētu jau šodien, uzsākot darbu, noderēt jaunievēlētājiem deputātiem. Atziņu autori: 12.Saeimas komisiju vadītāji, padomnieki, kā arī tie iepriekšējās Saeimas deputāti, kuri izlēma nekandidēt 6.oktobra vēlēšanās. Šajā apkopojumā atradīsiet viņu pārdomas par to, kas 12.Saeimas darbā bijis vērtīgs un saglabājams, kas apšaubāms un kas - noteikti maināms.

Pateicamies par atsaucību un idejām visiem deputātiem un padomniekiem, kuri piekrita padalīties ar savu pieredzi ar jaunajiem deputātiem, it sevišķi:

Borisam Cilevičam, Eināram Cilinskam, Ilmāram Latkovskim, Inesei Laizānei, Jurim Šulcam, Kārlim Seržantam, Laimdotai Straujumai, Lolitai Čigānei, Ojāram Ērikam Kalniņam, Rihardam Kolam.

Autores: Sintija Tarasova, Ivetā Kažoka, 2018.gada 27.novembrī

1. Ko nozīmē atbildīgs deputāta darbs?

Saeimas deputāta darbs nav normēts – atkarībā no ievēlētā tautas priekšstāvja personības un atbildīguma pakāpes, deputāts var strādāt sākot ar aptuveni 12 stundām nedēļā līdz pat 160 stundām nedēļā. Atbildīgi strādājot, deputāta darba apjomam būtu jābūt ne mazākam par 35 stundām nedēļā.

Jaunajiem deputātiem ir dažkārt tendence ilgstoši strādāt vairāk, nekā tas ir iespējams, cenšoties atrisināt visas problēmas un tikties ar visiem interesentiem: ilgtermiņā šāds darba stils deputātu "izdedzina". Tāpēc deputātam ir jāmācās organizēt savs darbs tā, lai būtu iespējams fokusēties uz svarīgākajiem darbiem, deleģējot tehniskākas lietas palīgam.

Neatkarīgi no Saeimas darbā aizvadītā laika, intervijās aptaujātie deputāti nosauca šādus kritērijus tam, lai varētu noteikt, vai deputāts strādā atbildīgi:

- Vai deputāts apmeklē visas Saeimas plenārsēdes, savu komisiju sēdes un savas darba grupas (proti, vai deputāts ir prombūtnē tikai attaisnojamu iemeslu dēļ)?
- Vai deputāts ir sagatavojies Saeimas komisijas sēdei, izlasot visus sagatavotos materiālus?
- Vai deputāts ir īpaši iedziļinājies tajos jautājumos, par kuriem viņš ir nozīmēts kā ziņotājs?
- Vai deputāts 4 gadu laikā ir virzījis vismaz dažas savas iniciatīvas (piemēram, kā ierosinājumus otrajam un trešajam lasījumam?)
- Vai deputāts ir pamatojis savus lēmumus un balsojumus tad, kad sabiedrība vai mediji lūguši šādu pamatojumu? Vai pamatojums bijis arī nepopulāriem lēmumiem?
- Vai deputāts, uzstājoties no tribīnes vai piedaloties komisijas sēdē, ar cieņu izturējies pret saviem kolēgiem un citiem sēdes dalībniekiem pat tad, ja būtiski atšķirušies politiskie redzējumi un pārliecības? Vai deputātam ir raksturīgi runāt par konkrēto jautājumu vai izmantot laiku tam, lai noniecinātu savu kolēģi?
- Vai deputāts ir uzturējis saikni ar vēlētājiem – stāstot viņiem par norisēm Saeimā, kā arī Saeimas darbā izmantojot vēlētāju novērojumus par risināmajām problēmām?

2. Darbs Saeimas komisijās

Sekmīgs Saeimas komisijas darbs visvairāk ir atkarīgs no četriem faktoriem:

- 1) Komisiju darba organizācijas;

- 2) Komisiju vadības;
- 3) Deputātiem un komisijai pieejamā atbalsta;
- 4) Deputātu darba ētikas.

Komisiju darba organizācija

12.Saeimā darbojās 16 patstāvīgās komisijas. Komisiju skaits un mandāts izriet no Saeimas Kārtības Ruļļa – tas nozīmē, ka Saeima laiku pa laikam drīkst gan samazināt, gan palielināt komisiju skaitu, kā arī pārdaļīt to funkcijas. Daži 12.Saeimas deputāti intervijās minēja, ka, vinuprāt, 13.Saeimai būtu jāpārvērtē komisiju funkcijas – atsevišķas komisijas regulāri strādā ar līdzīgiem jautājumiem.

No komisiju vadītājiem, kā arī no Saeimas Prezidijs ir atkarīgs tas, cik veiksmīga būs sadarbība starp komisijām. 12.Saeimā tā nebija veiksmīga. Piemēram, bijušas situācijas, kad ar vienu un to pašu likumprojektu strādājušas divas vai trīs komisijas, sēdes par šiem likumprojektiem nejauši saorganizējot pat vienā dienā. Tādēļ komisiju priekssēdētājiem un/vai Prezidijam būtu jārūpējas, lai komisijas vairāk savstarpēji sadarbotos, rīkotu kopējas sēdes un koordinētu savus kalendārus.

Viens no svarīgākajiem sekmīga komisiju darba nosacījumiem: kalendārs, tajā iekļaujot ne tikai komisijas, bet arī apakškomisiju un darba grupu sanākšanas laikus un darba kārtību. Apakškomisiju un darba grupu kalendāram ir jābūt daļai no komisijas kopējiem plāniem – nav jēdzīgi organizēt paralēlus darba procesus.

Komisiju darba kārtībai ir jābūt savlaicīgi izsludinātai, kā arī tajās vajadzētu iekļaut pēc iespējas maz tādus informatīvas dabas jautājumus, attiecībā uz kuriem komisija vēlāk nepieņems kādus lēmumus. Labāka prakse attiecībā uz jautājumiem, kuri prasa padziļinātu diskusiju: komisijām organizēt speciāli šai tēmai veltītus seminārus.

12.Saeimas deputāti intervijās vairākkārt pieminēja savas šaubas par 12.Saeimas apakškomisijām – tām reti kad ir bijis būtisks pienesums komisiju darbam. Apakškomisiju vietā labāk būtu organizēt darba grupas, kas nodarbotos ar konkrētu jautājumu padziļinātu izstrādi. Gan darba grupas, gan apakškomisijas labāk būtu izveidot uz konkrētu laiku, ar skaidri noteiktu darba beigu termiņu.

Komisiju vadība

Sekmīgam Saeimas komisiju darbam ļoti svarīga ir komisijas priekssēdētāja profesionalitāte. Profesionāla komisijas priekssēdētāja pazīmes:

- Savlaicīgi informē deputātus par darba kārtību, kā arī rūpējas par to, lai laikus ir pieejami visi darbam nepieciešamie dokumenti;
- Pārzina attiecīgo nozari un tās galvenos "spēlētājus", lai nepieciešamības gadījumā zinātu, kuru amatpersonu un kuras nevalstiskās organizācijas pieaicināt piedalīties komisijas sēdē, kā arī kuros jautājumos deputātiem būtu vajadzīga papildus informācija;

- leklausās dažādajos deputātu, ekspertu un nevalstisko organizāciju viedokļos, lai spētu noformulēt kompromisa priekšlikumus;
- Spēj vadīt Saeimas komisiju sēdes tā, lai darbs tiktu orientēts uz rezultātu (nevis parunāšanu), lai deputātiem būtu iespējas izteikties un lai komisijas darba laiks būtu izmantots maksimāli lietderīgi;
- Uzņemas atbildību par kompromisu atrašanu tādos likumprojektos, kuri ir jūtīgi vai kur saduras dažādas intereses – nepieciešamības gadījumā organizējot darba grupas vai īpašas tikšanās kompromisu atrašanā.

Uz laiku izveidotu darba grupu vai komisiju (it sevišķi parlamentāras izmeklēšanas komisiju) vadītāju svarīgākā prasme: prasme vadīt sēdi tā, lai laiks tiktu izmantots maksimāli lietderīgi un lai darba grupa vai komisija nonāktu līdz rezultātam. Šādu prasmi var apgūt ar pieredzi vai arī īpašās apmācības.

12.Saeimā reti kurai Saeimas komisijai bija labs pienākumu sadalījums starp komisijas priekssēdētāju, biedru un sekretāru – parasti biedriem un sekretāriem nebija daudz pienākumu. Tas nav pareizi – komisijas priekssēdētājam nav vienpersoniski jādara viss, tādēļ 13.Saeimai ir iespēja pienākumu sadali komisiju iekšienē mainīt.

Komisijām pieejamais atbalsts

Katrai Saeimas komisijai ir padomnieki. Šiem padomniekiem būtu jābūt augsti profesionāliem nozares speciālistiem, kuri, mainoties Saeimai, paliek savos amatos, tādējādi spējot jaunievēlētos deputātus informēt par dažādu likumprojektu agrāko gaitu un nozares problēmjautājumiem.

Tādēļ būtu izšķērķīgi šo komisiju resursu – padomniekus – izmantot tikai tehniskiem darbiem, piemēram, materiālu kopēšanai, atbildēšanai uz telefona zvaniem vai likumdošanas tabulu gatavošanai. It sevišķi komisiju priekssēdētājiem būtu biežāk jāgriežas pie komisiju padomniekiem ar lūgumu sagatavot analītiskus pārskatus komisijas vajadzībām.

Liels atbalsts Saeimas komisiju darbā ir Saeimas Juridiskais birojs: birojs gan parasti sniegs viedokli par iesniegto priekšlikumu konstitucionalitāti, kā arī palīdzēs noformulēt konkrētas redakcijas atbilstoši komisiju vēlmēm.

Komisijām būtu jābūt līdzekļiem tam, lai nepieciešamības gadījumā pasūtītu padziļinātas analīzes no nozares ekspertiem, kā arī organizētu seminārus. Vairāk par deputātiem pieejamo atbalstu skat. pēdējo apakšsadaļu.

Darba ētika

12.Saeimas komisiju darbā viena no lielākajām problēmām bija dažu deputātu darba ētika. Trīs visbiežāk nosauktās problēmas:

- daži deputāti nāca uz komisiju sēdēm nesagatavojušies – neizlasot atsūtītos materiālus un līdz ar to nespējot kvalitatīvi piedalīties Saeimas darbā
- daži deputāti komisiju sēdēs traucēja apspriest jautājumus pēc būtības, tai vietā nodarbojoties ar demagoģiju vai aizskarot savus kolēgus
- deputāti reti kad bija gatavi ierasties uz tādām komisiju vai darba grupu sēdēm, kas tika organizētas vēlāk nekā plkst. 14:00 pēcpusdienā vai uz vērtīgiem, bet ne obligātiem pasākumiem (piemēram, semināriem). Laiks Saeimas darba ritms īpaši traucēja parlamentārās izmeklēšanas komisiju darbu.

Labā prakse būtu deputātiem, strādājot komisijās, apzināties, ka kvalitatīvs likumdošanas darbs prasa laiku, taču laiku ir jāizmanto pēc iespējas jēdzīgi.

12.Saeimā nebija sevišķi labas informācijas apmaiņas starp frakcijām un komisijās ievēlētajiem deputātiem – komunikācijas plūsmai lielākoties bija tikai viens virziens, proti, deputāts komisijā aizstāvēja frakcijas viedokli. Labā prakse būtu deputātiem vairāk dalīties ar komisijās (it sevišķi ne likumdošanas komisijās) izrunātajām jaunajām idejām ar saviem kolēgiem, šādējādi komisijām kļūstot par sava veida domnīcām.

3. Sadarbība ar nevalstiskajām organizācijā (NVO)

Nevalstiskās jeb sabiedriskās organizācijas var būt būtisks atbalsts Saeimas darbam – tās parasti pārstāv kādas nozares ekspertus, aktīvistus vai entuziastus, kuru pieredze deputātiem var noderēt lēmumu pieņemšanā. Tādēļ gan deputātiem, gan komisijām, gan Saeimai kopumā būtu jāuztur regulārs kontakts ar nevalstisko sektoru.

Sadarbībā ar nevalstisko sektoru būtu svarīgi paturēt prātā šo organizāciju specifiku

NVO daudzveidība. Nevalstiskās organizācijas ir dažādas – tādēļ nav nekas neparasts, ja to viedokli atsevišķos jautājumos atšķiras. Viedokļu atšķirības var būt arī tā sauktajām "jumta organizācijām" ar saviem biedriem.

NVO pieejamie resursi. Nevalstiskajām organizācijām Latvijā ir pieejams salīdzinoši neliels finansējums tam, lai tās spētu regulāri palīdzēt Saeimas, ministriju, iestāžu un pašvaldību darbā. Arī šī nelielā finansējuma saņēmēju nav daudz. Tādēļ, Saeimas komisiju sēdēm notiekot darba laikā, Saeimas deputātiem nevajadzētu rēķināties ar to, ka NVO vienmēr būs laiks un resursi tam, lai uz sēdēm un darba grupām ierastos. Iespēju robežās Saeimai būtu jādomā par to, kā atlīdzināt ekspertiem un NVO par viņu darbu.

NVO iesaiste komisijas apspriedēs. Tāpat Saeimas komisijām un frakcijām nevajadzētu NVO uz sēdēm aicināt "skata pēc", nedodot tām iespēju piedalīties sēdes norisē tajā brīdī, kad deputāti vēl lemj par kādu jautājumu vai notiek diskusija. Piemēram, slikta prakse ir dot vārdu

nevalstiskajām organizācijām sēdes noslēgumā, tad, kad deputāti jau visu ir savstarpēji izrunājuši un gatavojas doties uz citām sēdēm. Labā prakse būtu lūgt NVO par kādu jautājumu sniegt atzinumu rakstiski, pēc tam uzaicināt uz sēdi, dodot iespēju diskutēt kopā ar deputātiem.

Trūkstošā pieredze mazām organizācijām. Mazās NVO, kā arī individuāli aktīvisti (piemēram, tie, kuri savākuši 10000 parakstus platformā manabalss.lv) ne vienmēr zina, kā norit komisiju darbs un ko viņi drīkst vai nedrīkst darīt – labā prakse būtu pirms komisiju sēdēm tos sabiedrības pārstāvju, kuri pirmo reizi piedalās komisiju darbā, informēt par procedūru.

NVO, eksperti un lobētāji. Reti kad ir novelkama skaidra robežlīnija starp NVO, ekspertiem un lobētājiem. Parasti NVO iestāsies par sabiedrības kopējām interesēm, lobētāji – par savas nozares/uzņēmuma interesēm, eksperti (lietpratēji) sniegs neitrālu ekspertīzi un savu kā ekspertu viedokli. Taču realitātē šīs lomas ne vienmēr ir tik skaidri nodalāmas – NVO dažkārt var uzstāties gan ekspertu, gan lobētāju lomās. Tādēļ deputātiem būtu arī pašiem pietiekami labi jāorientējas tēmā: nepaļaujoties tikai un vienīgi uz argumentu, ka kādu ierosinājumu atbalsta attiecīgās jomas nevalstiskās organizācijas.

Medijiem ir raksturīgi uztvert NVO kā attiecīgās jomas ekspertus, tādēļ sabiedriskajiem aktīvistiem gandrīz vienmēr ir veids, kā pievērst plašākas sabiedrības uzmanību sliktam likumdošanas procesam: neveiksmīgs Saeimas komisijas un NVO dialoga rezultāts var kļūt par emocionālu ziņu stāstu medijos.

4. Attiecības ar lobētājiem

Demokrātiskās sabiedrībās kādas nozares vai industrijas interešu lobēšana ir normāla parādība. Lobētāji parlamenta deputātiem var piedāvāt noderīgu informāciju tam, lai spētu saprast dažādu nozaru specifiku: bez šādas informācijas kvalitatīvus likumus izstrādāt ir grūti. Svarīgi, lai lobēšana notikuši atklāti un lai lēmumu pieņemējiem būtu pieejama visa svarīgā informācija, - ne tikai tā, ko piedāvā lobētājs.

Labā prakse, izmantojot lobētāju sagatavotos materiālus Saeimas darbā:

- Deputātiem būtu jāinformē savi kolēgi (piemēram, komisijas sēdē) un plašāka sabiedrība (piemēram, likumprojekta anotācijā) par to, kurš ir palīdzējis viņiem izstrādāt priekšlikumus un ar ko notikušas konsultācijas;
- Deputāts drīkst iesniegt priekšlikumus, kuru pats nav sagatavojis, bet viņam ir jābūt spējīgam šo priekšlikumu detalizēti pamatot, kā arī lobētus priekšlikumus nevajadzētu iesniegt īsi pirms galīgā lasījuma;
- Gadījumā, ja komisija strādā ar kādu jautājumu, kuram ir spēcīgs lobijs, komisiju priekssēdētāji ir atbildīgi par to, lai deputātiem būtu pieejama visa nepieciešamā

informācija, kas īautu novērtēt, vai lobētāja informācijai vai interpretācijai var uzticēties. Svarīgi, lai sēdē tiktu uzaicināti piedalīties arī neitrāli nozares eksperti vai citu sabiedrības grupu pārstāvji.

Loti slikta prakse ir iesniegt lobētus priekšlikumus uz galīgo lasījumu, un tad bez apspriešanas komisijā un Saeimā tos apstiprināt, publiski neizskaidrojot to mērķi un nozīmi. Jaunajiem deputātiem būtu arī jāzina, ka lobētāju sagatavotu priekšlikumu virzīšana apmaiņā pret ziedojuumiem partijām (jau saņemtiem vai sarunātiem nākotnē) ir noziedzīga - par šādu rīcību draud kriminālatbildība.

Galvenās problēmas 12.Saeimas deputātiem sadarbojoties ar lobētājiem bija šādas:

- 1) lobētāju centieni panākt sev vēlamas likumu izmaiņas, runājot tikai ar konkrētiem deputātiem, nevis ar partiju valdēm vai frakcijām. Deputātiem būtu jāskaņo lobētu iniciatīvu virzīšana ar savām frakcijām – frakcija, iespējams, pamanīs tādus lobēta priekšlikuma riskus, kurus nav pamanījis pats deputāts;
- 2) ne vienmēr deputātiem bija viegli saprast, kādas intereses kāds lobētājs īsti pārstāvēja: tādēļ 12.Saeima sāka strādāt, bet tā arī nepabeidza darbu pie lobēšanas regulējuma. Lobēšanas regulējumam ir divi galvenie uzdevumi: pirmkārt, deputātiem atklāt cilvēkus un organizācijas, ar kuriem notikušas konsultācijas, otrkārt, publiskot informāciju par lobētājiem un viņu finansētājiem īpašā lobētāju reģistrā.

5. Deputātam pieejamais atbalsts

Salīdzinot ar citu valstu parlamentiem, Latvijā atbalsts kvalitatīvam parlamenta darbam – izpildvaras uzraudzībai, pārdomātu politiku izstrādei - ir ļoti vājš. To intervījās atzinuši ne tikai 12.Saeimas deputāti, bet arī eksperti, salīdzinot Latviju ar citām ES un OECD valstīmⁱⁱ.

13.Saeimai būtu jālej par to, kā uzlabot Saeimas darbu, īpaši pievēršoties trim virzienim:

1. Deputātu palīgi. Deputātu palīgiem būtu jābūt deputātu uzticības personām, kuri deputātu vietā risina organizatoriskas problēmas. Diemžēl deputātu palīgu atalgojums ir zems, kā arī Saeimā ir maz telpu, kur viņi varētu strādāt. Mazām frakcijām būtu jādomā, kā komplektēt deputātu palīgu vietas tā, lai palīgi varētu ne tikai strādāt uz konkrētu deputātu, bet arī darboties visas frakcijas labā.

2. Saeimas Analītiskajam dienestam, Saeimas bibliotēkai, kā arī komisiju padomniekiem būtu jābūt kapacitātei atsaukties deputātu aicinājumiem operatīvi izveidot analītiskus fona materiālus par jautājumus, kas ir Saeimas komisiju darba kārtībā. Saeimai būtu arī jābūt iespējai pasūtīt padziļinātus pētījumus no nozaru ekspertiem.

3. Būtu vērts aktivizēt daudzās *parlamentārās sadraudzības grupas*, kuras ļauj konsultēties ar citu valstu parlamentiem, no tiem pārņemot labāko praksi.

Jaunajiem deputātiem nevajadzētu kaunēties arī vērsties pēc padoma pie pieredzējušiem deputātiem, kā arī – par juridiskās tehnikas un konstitucionāliem jautājumiem – pie Saeimas Juridiskā biroja.

ⁱ Plašāku informāciju skat. šajā resursā:

http://www.sginetwork.org/2018/Governance/Executive_Accountability/Legislative_Actors%E2%80%99_Resources/Parliamentary_Resources

ⁱⁱ Turpat.